

IFRR

INTERNATIONAL FAMILY RESEARCH REVIEW

2024. január

6. évf. 1. szám

KINCS

| KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
| ÉS A CSALÁDOKÉRT

Szerkesztette: Deákné Dusa Ágnes

Tartalom

TERMÉKENYSÉG EURÓPÁBAN	3
Az európai termékenység területi mintázatának jelenkori változásai: Konvergenciavizsgálat a NUTS 2-es regionális szinten, valamint az országok közötti összefüggésben.....	3
A gyermekvállalás időzítésének regionális eltérései Európában 1990-től napjainkig	4
A házasságkötési és termékenységi magatartás különböző tendenciái a római katolikusok, a német protestánsok és a vallási hovatartozás nélküli nők körében Nyugat-Németországban: Öt születési kohorsz elemzése a német általános társadalmi felmérés alapján	5
Akaratlan gyermektelenség online: Digitális mentőövek blogokon és Instagramon keresztül	6
Korlátozott szándékok: Egyéni gazdasági erőforrások, regionális kontextus, és a termékenységi várakozások Németországban.....	7
ELMAGÁNYOSODÁS	9
A magányos kollégista: A magányosság okainak vizsgálata főiskolán tanuló fiatal felnőttek között az Amerikai Egyesült Államok nyugati részén és Nyugat-Közép Lengyelországban ..	9
A magány mérése különböző korcsoportokban: Az UCLA magányossági skálájának mérési változatlansága	10
CSALÁDPOLITIKA	13
Hogyan definiálja át családokat a családpolitika: A kontinentális Kína és Hongkong közötti, határokon átnyúló családok esete	13

TERMÉKENYSÉG EURÓPÁBAN

Az európai termékenység területi mintázatának jelenkori változásai:
Konvergenciavizsgálat a NUTS 2-es regionális szinten, valamint az országok közötti
összefüggésben

Buelens, M. (2022)

Recent changes in the spatial organisation of European fertility: Examining convergence at the subnational and transnational level (1960-2015). *Space, Populations, Societies*.

<https://doi.org/10.4000/eps.12255>

Buelens, Mathieu – Université libre de Bruxelles, <mailto:matbuele@ulb.ac.be>

Kulcsszavak: termékenységi ráta, NUTS 2 régiók, Európa, területi konvergencia, hatótényezők

Az 1960-as évektől kezdődően jelentős változások zajlottak le a családok és a háztartások működésével kapcsolatban. A második demográfiai átmenet elmélete feltárja a hatótényezőket [például a kétkeresős családmódel elterjedése], ugyanakkor a területi különbségek bemutatása kevésbé kerül előtérbe a kutatásokban. Ennek ellenére mind az országok közötti, mind az országokon belüli különbségek jelentősek lehetnek az átmenet kezdeti időpontját és dinamikáját tekintetbe véve.

Ezen kutatás legfőbb fókusza a NUTS 2-es területi szinten 1960 és 2015 között lezajlott változásokra irányul. Ez elősegítheti a régiók termékenységi mintázatában esetlegesen bekövetkezett konvergencia, valamint a specifikus hatótényezők feltárását.

Annak ellenére, hogy a teljes termékenységi arányszám generális csökkenést mutatott a vizsgált 56 évben, a regionális szint konvergenciája Európában mérsékelt volt, mivel az 1960-as években mért különbségek hasonlóak a 2010-es években mért együtthatókhöz viszonyítva. Mindamellet megfigyelhető négy homogenizálódó országcsoport, nevezetesen az északnyugati, a germanofón, a déli és a kelet-közép-európai országok klasztere. Ez alátámasztja a szupranacionális elemzés fontosságát.

Feltűnő, hogy a gazdasági fejlettség és a termékenység közötti összefüggés megváltozott a vizsgált fél évszázadban. Az 1960-as években a fejletlenebb régiókat még viszonylag magas termékenység jellemezte, azonban a 2010-es évekre ezek a térségek mutatták a legalacsonyabb rátákat.

Következésképpen az időszak elején még előnyös hatást gyakorló faktorok egy része napjainkra a gyermekvállalási hajlandóságot már nem képesek pozitív irányban befolyásolni. Erre példa a déli országok családcentrikus attitűdje, ami a mai napig jelen van a társadalmakban, ellenben a termékenység kiugróan alacsony.

Ezenkívül – ebben az esetben a társadalmi átalakulás aspektusból – kiemelhető a poszt szocialista országok helyzete, ahol az 1990-es éveket megelőző politikai rendszerben az állam kiemelkedő mértékben támogatta a gyermekvállalást, egyrészt anyagi támogatások, másrészt a társadalmi környezet alakítása révén. Ugyanakkor a rendszerváltás ezen a téren

jelentős átalakuláshoz vezetett, és néhány év alatt a ráták nagy dinamikájú csökkenésnek indultak.

Bár napjainkban is megmaradt a nemzeti szint elemzésének relevanciája, ennek ellenére a gyermekvállalási magatartás térbeli szerveződése egyre inkább az országcsoportok szintjén jelenik meg, még annak figyelembevételével is, hogy a lokálisabb léptékű hatótényezők továbbra is éreztetik hatásukat a NUTS 2-es szinten. Következésképpen megállapítható, hogy a jövőbeli kutatásokat célszerű az európai nagyrégiók és ezeken belül a szubnacionális léptékek változásaira, folyamataira irányítani.

A gyermekvállalás időzítésének regionális eltérései Európában 1990-től napjainkig

Buelens, M. (2021)

Subnational spatial variations of fertility timing in Europe since 1990. *European Journal of Geography*. <https://doi.org/10.4000/cybergeo.37887>

Buelens, Mathieu – Université libre de Bruxelles, mathieu.buelens@ulb.be

Kulcsszavak: termékenységi ráta, fejlődés, területi elemzés, regionális irányzatok, NUTS 2-3, urbanizáció

Európában a teljes termékenységi arányszámhoz képest viszonylag kevésbé kutatott terület a gyermekvállalás időzítésének vizsgálata. Jelen tanulmány az anyává válás átlagos korévének változását mutatja be a szupra- és szubnacionális területi jellegzetességek feltárásával, 1990 és 2017 között 30 országban, egyrészt a NUTS 2-es régiókhoz tartozó átlagéletkorok, másrészt a NUTS 3-as téregységek [Magyarországon a megyék] korszpecifikus termékenységi adatainak felhasználásával.

Alapvetően a szülés anyai koréve egyre későbbre tolódik egész Európában – kontinentális átlagban évtizedenként egy évvel –, aminek hatására elindult egy homogenizáció, azaz területi kiegyenlítődés a vizsgált 28 évben.

Ennek kapcsán egyrészt feltűnő, hogy **az anyává válás átlagéletkorának emelkedése nem függ össze egyértelműen a teljes termékenységi arányszám csökkenésével**, mivel a legalacsonyabb átlagéletkorú régiók között jelentős számban vannak olyan területi egységek, amelyekben szignifikánsan nem emelkedik ki pozitív irányban a gyermekvállalási magatartás.

Differenciáló hatást fejt ki, hogy az említett generális halasztási trend eltérő időpontban kezdődött és más dinamikát mutat, amiket különböző társadalmi-gazdasági faktorok határoznak meg. Például a **sokáig markánsan fennálló kelet-nyugati kontraszt sokat enyhült**, mivel a posztzocialista országokban az 1990-et, azaz a rendszerváltások körülbelüli időszakát követő két évtizedben lezajlott egy erőteljes halasztási folyamat. **Országcsoportként kiemelhető még Dél-Európa, ahol olyan sokat romlott a helyzet, hogy egész Európához viszonyítva kiugróan magas a szüléskor jellemző anyai átlagéletkor.** Végül pedig kirajzolódik a **térszerkezeten egy nagyvárosi-vidék összefüggés is**, mivel az urbanizáltabb térségek több esetben is eltérő dinamikájú halasztási trendet mutatnak a kevésbé urbanizált térségekhez képest.

A házasságkötési és termékenységi magatartás különböző tendenciái a római katolikusok, a német protestánsok és a vallási hovatartozás nélküli nők körében Nyugat-Németországban: Öt születési kohorsz elemzése a német általános társadalmi felmérés alapján

Sonja Schulz

Different Trends in Marriage and Fertility Behavior for Roman Catholics, German Protestants, and Women without Religious Affiliation in West Germany: An Analysis of Five Birth Cohorts Based on the German General Social Survey

Socius: Sociological Research for a Dynamic World Volume 2022, 8: 1–3, DOI: 10.1177/23780231221094746 *srd.sagepub.com*

Sonja Schulz – GESIS – Leibniz Institute for the Social Sciences, Department Survey Data Curation, Unter Sachsenhausen 6-8, DE-50667 Cologne, Germany, sonja.schulz@gesis.org

Kulcsszavak: házasság, termékenység, demográfia, vallás, Németország

A tanulmányban felhasznált adatbázis az ún. **Német Általános Társadalmi Felmérés (German General Social Survey)** öt hullámát tartalmazza. 1980 és 2018 között végezték el a vizsgálatokat, ebben a tanulmányban a két legnagyobb német felekezet (**római katolikus, protestáns**) házasságkötési és gyermekvállalási mintázatait veti össze a vallástalanokéval. A szerző legfontosabb megállapítása szerint az összes vallási csoportban csökkent a házasságkötési tendencia az idő múlásával, s a házasságkötési kor pedig évről évre nőtt. Ugyanakkor **a katolikusok körében a legkisebbek ezek a különbségek**. A házasságkötési hajlandóság különösen alacsony a vallástalanok körében. **Az 1933 és 1948 között született katolikus és protestáns nőknek volt a nagynagyobb házasságkötési hajlandósága 40 éves koruk előtt**, és még az 1933 előtt születetteket is megelőzték az első házasságkötés korai idejével, tehát abból a kohorszból sokan és fiatalon (átlagosan 22-23 évesen) mentek férjhez. **Ezt követően a házasságkötési hajlandóság lassan csökkent**. A magas házassági hajlandóság a vallástalan csoportra ebben a kohorszban sem volt jellemző, s körükben az 1949-1959 kohorsz házassági hajlandósága csökkent a legerőteljesebben.

A gyermekvállalásra is hasonló tendenciák jellemzők. **Az 1933 és 1959 között született katolikus és protestáns nők** (a legidősebb kohorszhoz képest is) **váltak anyává a legnagyobb arányban**. A vallástalanokra már ekkor is magasabb arányú gyermektelenség volt jellemző, ami a későbbi kohorszokban a vallásos válaszadókra is egyre jellemzőbbé vált. **A házasságkötési és gyermekvállalási hajlandóság a legfiatalabb kohorszban ismét hasonlóná válik a két vallásos és a vallástalan csoport esetében**. Lehetséges, hogy e kohorsz vallási csoportnormái és értékei kevésbé fontosak az életrajzi döntésekben, ami megfelelne a szekularizálódó társadalmak tendenciáinak.

Akaratlan gyermektelenség online: Digitális mentőövek blogokon és Instagramon keresztül

Kristina Stenström

Involuntary childlessness online: Digital lifelines through blogs and Instagram

New media & society 2022, Vol. 24(3) 797–814 <https://doi.org/10.1177/1461444820968907>

Kristina Stenström – Department of Sociology, Stockholm University, Universitetsvägen 10B, 106 91 Stockholm, Sweden. Email: kristina.stenstrom@sociology.su.se

Kulcsszavak: egzisztenciális médiakutatás, blogok, Instagram, önkéntelen gyermektelenség, mentőöv kommunikáció, teherbeesés, Svédország

Világszerte egyre több nőt érint a pártalálás, teherbeesés nehézsége, s a gyermektelenség. A **tanulmány az akaratlan gyermektelenségre fókuszál, s arra, hogy az online platformok hogyan nyújthatnak segítséget a problémakör láthatóvá tételére és az érintett nők megküzdési stratégiáira.** Az akaratlan gyermektelenség és az internet összefüggéseire összpontosító korábbi tanulmányok is megállapították már, hogy az online csatornák lehetővé teszik a szenvedők számára, hogy korábban soha nem hangoztatott történeteket fejezzenek ki, valamint a **társadalmi támogatás és megértés kulcsfontosságú elemeiként működnek.** A szerző tapasztalatai alapján a fogamzással kapcsolatos próbálkozások kommunikációs gyakorlatai magukban foglalják az online támogatást és a tapasztalatcserét, de ennél többet is: az egzisztenciális folyamatok és változások hordozóiként működnek. Az állandó, végleges veszteségekkel ellentétben, mint például egy szeretett személy halála, **a nem szándékos gyermektelenség a változás reményének elhúzódozó érzésével jár, ami a bizonytalanság és a lezárás hiánya miatt az egzisztenciális szenvedés elhúzódozó időszakát okozza.** Az online környezetek – mivel lehetővé teszik az anonimitást és a máshol elhallgatott kérdések megjelenítését – különös jelentőséggel bírnak a nem önkéntes gyermek nélküliek számára.

Ez a kutatás kifejezetten **Svédországra fókuszált,** ottani instagram fiókok és blogok tartalmát elemezte **egzisztencialista szociológia szempontjából.** Olyan témák jelentek meg az elemzett tartalmakban, mint a közös sebezhetőségen alapuló online mentőövek, amelyek ebben az esetben különösen a magánélet és a közösség szegmentálását jelentik. Másik témakör volt a digitális környezet mint a (születendő) gyermek folyamatos projektje, és végül egy harmadik témacsoportként jelent meg az elveszett vagy jövőbeli gyermekek és így az anyaság kérdése. A kutatás tudományos újdonsága, hogy rámutat arra, hogy **a gyermektelenséget feldolgozó „mentőöv kommunikáció” (lifeline communication) inkább létrehozza, mint fenntartja a digitális létet vagy akár az offline életet,** s az elemzés azt mutatja be, hogy a digitális mentőövekként működő csatornák és a mentőöv-kommunikáció hogyan hívja ki, terjeszti ki vagy teremti meg a létezését a vágyott gyermekek és az anyaság kontextusában.

Korlátozott szándékok: Egyéni gazdasági erőforrások, regionális kontextus, és a termékenységi várakozások Németországban

Claudia Geist and Sarah Brauner-Otto

Constrained Intentions: Individual Economic Resources, Regional Context, and Fertility Expectations in Germany

Socius: Sociological Research for a Dynamic World Volume 3: 1–17. DOI:

<https://doi.org/10.1177/2378023116685334>

Claudia Geist – Department of Sociology, University of Utah, 380 S 1530 E, Rm 301, Salt Lake City, UT 84112, USA. Email: Claudia.geist@soc.utah.edu
Sarah Brauner-Otto – McGill University, Montreal, QC, Canada

Kulcsszavak: Németország

Ebben a cikkben a szerzők a gazdasági körülmények és a termékenység közötti kapcsolatot és a gyermektelen fiatal férfiak és nők gyermekvállalási szándékai közötti különbségeket vizsgálták meg Németországban. Azért választották Németországot, mert nagyon alacsony a termékenység, valamint a mai napig érezhető a gazdasági, fejlettségbeli különbség az ország keleti és nyugati része között. Kizárólag a gyermektelenekre (s így az első gyermek vállalására) koncentráltak, a további gyermekek vállalásának tényezőinek vizsgálata ennek a kutatásnak nem volt célja.

A szerzők a tanulmány elején bemutatják a gyermekvállalást és termékenységet vizsgáló terminológiák sokszínűségét, kiemelve a „termékenységi szándék” (gyermekvállalási szándék) fogalmát. Ezután kifejezetten a gazdasági helyzet hatásáról szóló szakirodalmat, s korábbi kutatási eredményeket összegzik, majd bemutatják Kelet- és Nyugat-Németország különbözőségeit.

Az empirikus kutatásukhoz a Német Családi Panelfelmérés (German Family Panel) öt hullámát használták fel. Az első hullám 2008-2009 között zajlott, az ötödik pedig 2012-2013 között, 3,095 fő vizsgálatával, olyanokat bevonva, akik tudtukkal nem meddők, s a párjuk sem az.

A termékenységi szándékok több dimenzióját is vizsgálták, így a rövid távú (két éven belüli) gyermekvállalási szándékokat, a hosszú távon a családi méretre vonatkozó várakozásokat, és mindkettővel kapcsolatos bizonytalanságokat. Tudatosan gyermektelennek az első hullám 6%-a, az összes hullámot tekintve a válaszadók 10% tervezett maradni. A válaszadók egyéni szintű gazdasági helyzetét a munkaerőpiaci státuszukkal, a jövedelemmel és az iskolázottsággal mérték. Makro-szintű tényezőként kezelték azt, hogy a válaszadó a ország keleti vagy nyugati részében élt (minimális volt a belső vándorlás a penelek között eltelt időszakban). Továbbá bevontak kontrollként néhány demográfiai változót (nem, testvérek

száma, szülőkkel való együttélés, párkapcsolati státusz, szülők iskolázottsága). Mindezen változókat logisztikus regresszióelemzésbe vonták be.

Összességében azt igazolták az elemzéseik, hogy **a rosszabb gazdasági körülmények korlátozzák a termékenységi szándékot**. A rövid és hosszú távú szándékok esetében is azok, akik alacsonyabb jövedelemmel vagy alacsonyabb **iskolai végzettséggel** rendelkeztek, azoknak alacsonyabb a termékenységi szándékuk és nagyobb bizonytalanságot mutattak a szándékokkal kapcsolatban. Érdekes, hogy külön-külön vizsgálva a két nemet és a Kelet-Nyugat különbséget nem mutatkozott szignifikáns eltérés a gyermekvállalási tervekben. Azonban **a nemet és a régiót kombinálva** már igen. Először is, az iskolába járás drámaian csökkentette a gyermekvállalás esélyét rövid távon a nők esetében Németország keleti régióiban, míg Nyugaton nem. A férfiaknál fordítva: az iskolába járás csökkenti a rövidtávú gyermekvállalási kedvet. A jövedelmet tekintve az látszik, hogy **a magasabb jövedelmű nyugatnémet férfiak nagyobb eséllyel terveznek gyermeket vállalni** a következő két évben, a nyugatnémet nők esetében azonban a magasabb jövedelem alacsonyabb rövid távú termékenységi szándékkal jár együtt. Az iskolázottság esetében szignifikáns összefüggés a nyugatnémet férfiak és nők esetében mutatkozott: az iskolai évek növekedésével csökken az esélye annak, hogy gyermeket terveznének rövid távon.

A hosszú távra és végleges családnagyságra vonatkozó kérdés esetén hasonló elemzéseket futtattak a szerzők. Megállapítsuk szerint a munkaerőpiaci státusz vagy a háztartás jövedelme nem befolyásolja azt, hogy valaki kis vagy nagy családot tervez. Azonban az iskolai végzettség hatása jelentős: **a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők nagyobb valószínűséggel terveznek nagyobb családot** (kettő vagy több gyermeket). **A keletnémetek a nyugatnémetekhez képest jóval nagyobb eséllyel terveznek kis családot** (maximum egy gyermeket). A régiók, a nemek, valamint a régiók és a nemek szerinti külön modellek nem mutattak ki jelentős csoportkülönbségeket. Végül a tudatosan gyermektelenséget tervezőkre a kutatók szerint az jellemző, hogy inkább **a munkanélküliek, a rosszabb anyagi helyzetűek, és az alacsonyabb iskolai végzettségűek terveznek gyermektelenek maradni.**

ELMAGÁNYOSODÁS

A magányos kollégista: A magányosság okainak vizsgálata főiskolán tanuló fiatal felnőttek között az Amerikai Egyesült Államok nyugati részén és Nyugat-Közép Lengyelországban

Andrea Hopmeyer, Beatrice Terino, Katarzyna Adamczyk, Darcy Corbitt Hall, Kathleen DeCoste, and Wendy Troop-Gordon

The Lonely Collegiate: An Examination of the Reasons for Loneliness Among Emerging Adults in College in the Western United States and West-Central Poland

Emerging Adulthood 2022 Vol. 10(1) 237–248. DOI: <https://doi.org/10.1177/216769682096611>

Andrea Hopmeyer, PhD – Department of Psychology, Occidental College, 1600 Campus Road, Los Angeles, CA 90041, USA. Email: ahopmeyer@oxy.edu

Kulcsszavak: felsőoktatás, magány, nemi különbségek, alkalmazkodás, kulturális kontextus, USA, Lengyelország

A kiindulógondolata ennek a tanulmánynak az, hogy a magány az egyetemi kampuszok mindegyikére jellemző, viszont **a kutatók a magány különböző típusait szeretnék feltárni**. A szakirodalmi részben összefoglalják a magányosság különböző tudományos megközelítéseit. A szociális szükségletek szempontjából például az egyének akkor élik meg a magányt, ha kapcsolataik nem elégítik ki az intimitás és támogatás iránti szükségleteiket. Ezzel szemben a (személyiség)fejlődésméletek a magányosságra bizonyos életszakaszok sajátosságaként tekintenek. A felsőoktatásba való bekerülés is egy ilyen sajátos életszakasz a szerzők szerint. **Fontos különbséget tenni a párkapcsolat és a baráti kapcsolatok hiányérzete között, s külön vizsgálni őket**. Azt is fontos figyelembe venni, hogy a magasabb magányérzetet az is okozhatja, hogy a fiatal felnőttek **absztraktabban kezdenek gondolkodni**, s az identitáskeresés sem zárult még le, így egy sajátos kognitív szintje is van a magányosság érzésének. Még egy nézőpontot emelnek ki a szakirodalomból: a negatív **jövőkép**, bizonytalan jövőbeli tervek szintén összefüggenek a magányossággal.

Továbbra is az elméleti megközelítéseknél maradva egy fejezetben **felvázolják a szerzők a magányosság meghatározásában megmutatkozó nemzeti (kulturális) különbségeket**. Például az interperszonális kapcsolatok másképpen rendeződnek az USA-ban és Lengyelországban: utóbbi helyen a családi kapcsolatok sokkal erősebbek és meghatározóbbak az egyén kapcsolati hálójában. **A nemeket tekintve** a korábbi kutatások ellentmondásos eredményeket szolgáltatottak, ám arra több kutatási eredményt láttak, mely szerint a férfiak párkapcsolati hiánya egyben a baráti kapcsolatok hiányával is együtt jár, valamint hogy a férfiak inkább a párkapcsolatuktól várnak érzelmi kötődés és támogatást, míg a nők a baráti

kapcsolataiktól is, tehát a nők párkapcsolat hiányában sem érznek magas szintű magányosságot (feltéve, hogy vannak baráti kapcsolataik).

A kutatásba 1071 fiatal felnőttet vontak be, **520 főt az USA-ból, 551 főt pedig Lengyelországból**. A kérdőívben a magányosságot az ún. Loneliness in Context Questionnaire for College Students kérdésblokkal mérték, az itemeket ötfokú Likert skálán értékelték a válaszadók. A magány okait a Reasons for College Loneliness Questionnaire (RCLQ) segítségével mérték.

Az eredmények alapján a fiatal felnőttek mindkét főiskolai mintában a közeli kapcsolatok (azaz a barátságok és a romantikus kapcsolatok) nyújtotta intimitás és támogatás hiányát, a társadalmi beilleszkedés nehézségeit, az identitáshoz kapcsolódó aggodalmakat és a jövőjükkel kapcsolatos aggodalmakat azonosították magányosságuk okaként. Ezenkívül a magányra vonatkozó ezen attribúciók mindegyike egyedileg is társult a magányosság érzéséhez. **A magány összesített aránya mindkét mintában jelentős volt.** A kutatók előzetes várakozásával ellentétben a barátság hiánya mindkét almintában egyformán társult a magányhoz. Szintén jóslataikkal ellentétben a szociális deficit és a magány közötti kapcsolat erősebb volt a lengyel mintában, mint az amerikai mintában. Ez utóbbi megállapítást azzal magyarázták, hogy a lengyel hallgatók többsége valószínűleg nem kollégiumban lakik. Ezenkívül a rendelkezésre álló kollégiumok az egész városban el vannak osztva. Ez korlátozhatja lehetőségeiket arra, hogy kapcsolatokat alakítsanak ki társaikkal, és megakadályozzák, hogy a hallgatók a főiskolai közösség részének érezzék magukat. Mind az amerikai, mind a lengyel mintában a férfiak és a nők nagyobb magányról számoltak be, amikor a magány érzését a romantikus kapcsolat hiánynak tulajdonították. A férfiak azonban kevésbé voltak kitéve a magány veszélyének, mint a nők, ha nem a romantikus hiánynak tulajdonították a magányt. Ez a megállapítási minta illeszkedik ahhoz a kutatáshoz, amely azt mutatja, hogy az egyetemista korú férfiak jobban támaszkodnak romantikus partnerekre, mint a nők, s a barátnőjükre támaszkodnak, hogy kielégítsék intimitási szükségleteiket és hogy integrálják őket társadalmilag.

A magány mérése különböző korcsoportokban: Az UCLA magányossági skálájának mérési változatlansága

Margarita Panayiotou, Johanna C. Badcock, Michelle H. Lim, Michael J. Banissy, Pamela Qualter

Measuring Loneliness in Different Age Groups: The Measurement Invariance of the UCLA Loneliness Scale

Assessment 2023, Vol. 30(5) 1688–1715. DOI: [10.1177/10731911221119533](https://doi.org/10.1177/10731911221119533)

Margarita Panayiotou, Manchester Institute of Education, The University of Manchester, Manchester M13 9PL, UK. Email: margarita.panayiotou@manchester.ac.uk

Kulcsszavak: magány, University of California Loneliness Scale (UCLA-LS), mérési invariancia, korkülönbségek, Egyesült Királyság

A tanulmány kiinduló gondolata szerint a korábbi magány-kutatások ugyan nagy hangsúlyt fektetnek az életkori különbségekre, mégis olyan tanulmány, amely a magány általános mérőeszközei között életkori különbségből fakadó lehetséges különbségeket vizsgált volna. Más szóval, a szerzők szerint nincs elegendő bizonyíték az életkor szerinti mérési változatlanságra – arra, hogy egy skála milyen mértékben méri ugyanazt a dolgot az emberek különböző korcsoportjaiban. **A tanulmány középpontjában a UCLA-LS kérdőív (és annak rövidített formái) áll(nak), mivel ez a magányosság legszélesebb körben használt és javasolt mérőeszköze.** Amikor más kutatók a UCLA-LS segítségével vizsgálják a magányosság korkülönbségeit, azt az implicit feltételezést fogalmazzák meg, hogy a mérték valóban invariáns (nem különbözik) a különböző korcsoportokban, miközben számos elméleti irodalom alátámasztotta már a különböző életkorok különböző céljait, kihívásait.

A kutatás tehát a Kaliforniai Egyetem által kidolgozott magányosság skálát (University of California Los Angeles, Loneliness Scale, UCLA-LS) veszi górcső alá. **Az eredeti minta 24 024 résztvevőt tartalmazott, 18-99 éves briteket.** Végül „leszűkítették” 19,521 főre és hét életkori csoportot alakítottak ki a következő módon: 18-25 (kései serdülőkor, n = 625), 26–35 (korai fiatal felnőttek, n = 1,300), 36–45 (kései fiatal felnőttek, n = 1,846), 46–55 (korai középkorúak, n = 3,800), 56–65 (kései középkorúak, n = 5,919), 66–75 (korai időskorúak, n = 4,991), és 76+ (közepes időskorúak, n = 1,040). Egy speciális mintavételi eljárással (Monte Carlo szimuláció) végül mind a hét korcsoportba 625 főt vontak be, a **végleges mintanagyság így 4375 fő lett.** Többféle statisztikai eljárásnak vetették alá a kérdésblokkok itemeit.

Fő megállapításuk, hogy a UCLA-LS rövidített, 15 itemes verziójában csak kilenc kijelentés mutatott jó illeszkedést és konfigurációs invariánságot. Ez felveti azt a kérdést, hogy hogyan konceptualizálják a magányosságot, és hogy talán előnyös lenne egy teljesen új mérőeszközt létrehozni. Érdekesebb továbbá az életkorból fakadó különbségek az egyes itemek esetén. Például a "Boldogtalan vagyok, amiért annyira visszahúzódó vagyok" tétel nem bizonyult invariánsnak, ami arra utal, hogy **ezt az állítást életkoronként másképp értelmezik a válaszadók, vagy egyes korcsoportok számára sajátos jelentést és hangsúlyt hordoz.** Hasonlóképpen, az idősebb felnőttek szignifikánsan magasabb pontszámot adtak a fiatalabb korcsoportokhoz képest a "Nem érzem magam egyedül" tételre, ami azt jelzi, hogy ez az állítás másképp értelmezhető, bár a szerzők megjegyzik, hogy abból is adódhat válaszadási torzítás, hogy ez egy fordított állítás (azaz pont arra vonatkozik, hogy valaki nem magányos).

Általánosságban a szerzők arra jutottak, hogy kilenc item esetén a mérési eredmények teljes vagy közelítő invariánciát mutatta, így biztonságosan használhatók különböző korú felnőttek számára, mivel a szerkezetük, a tételek hozzájárulása és a tételek átlagpontszámai nem változnak lényegesen életkoronként. Más szóval, a különböző életkorú csoportok a jelek szerint megértik a magányosságra vonatkozó állításokat és megközelítőleg azonos módon reagálnak rájuk.

A szerzők vizsgálták a UCLA-LS kérdőív rövidített verzióinak megbízhatóságát is. Azt az eredményt kapták, miszerint a UCLA-LS-4 itelemes verziója megbízható mérőeszköz a magányosság mérésére minden felnőtt korcsoportban, mivel megragadja, hogy a magányosság alapvető összetevői hogyan különbözhetnek egymástól korcsoportonként. Ugyanakkor hátránya, hogy nem képes megragadni a felnőttkor különböző életszakaszaiban lévő specifikus tematikus tapasztalatokat. Ha például egy kutatót fiatal felnőttkorúak magányossága érdekel, akkor a mérőeszközének tartalmaznia kell a magányosság azon fontos összetevőit, amik az adott életszakaszra és csoportra vonatkoznak. Amit még fontos kiemelni, hogy a különböző item-számú magányosság-mérőeszközök más-más faktorokba rendeződnek: a magányosságot általánoságban képesek mérni, vagy egy-egy területét.

A fő mondanivalójuk, hogy **a UCLA-LS 20 itemes változat nem megbízható, míg a rövidített verziók** közül a következők igen: mindkettő UCLA-LS-8 itemes változata (az első kidolgozója Hays & DiMatteo, 1987; a másiké Roberts et al., 1993), a UCLA-LS-9 itemes változata (aminek a kidolgozója Hawkley et al., 2005), valamint a UCLA-LS-4 itemes változata (kidolgozója Russell et al., 1980).

CSALÁDPOLITIKA

Hogyan definiálja át családokat a családpolitika: A kontinentális Kína és Hongkong közötti, határokon átnyúló családok esete

Chee, Wai Chi

How family policies redefine families: The case of mainland China – Hong Kong cross-border families

International Journal of Social Welfare. Special Issue: Family policies and care regimes in Asia, 30(4), 478-489 <https://doi.org/10.1111/ijsw.12491>

Chee, Wai Chi – Education Studies, Hong Kong Baptist University, Kowloon Tong, Kowloon, Hong Kong. wcchee@hkbu.edu.hk

Kulcsszavak: biopolitika, állampolgárság, határon átnyúló családok, családi jólét, migrációs infrastruktúra, egygyermekes politika, migrációs infrastruktúra, Kína, Hongkong

Ez a tanulmány azt vizsgálja, hogy az egygyermekes politika, a migrációs szabályozás és a jóléti ellátás sajátosságai hogyan járultak hozzá együttesen a Hongkongban gyermeket vállaló, de eredetileg a „kontinentális Kína” (azaz az anyaország) területéről származó szülők családi életében. A kérdés azért érdekes, mert 2003 és 2012 között 200.000 kisbaba született anyaországi szülőktől Hongkong területén. (Éppen ezért 2013 január egytől nem engedték be Hongkongba a Kínából érkező terhes nőket, megszűnt ez a „kiskapu”.)

A kérdéskör gyökere egyrészt az egykepolitikára, másrészt az ún. hukou-rendszerre vezethető vissza. Előbbi a kínai pároknak egy gyermek vállalását engedélyezte (kivételes eseteket leszámítva: pl. vidéki házaspárok vállalhattak második gyermeket, ha az első lány lett stb). Utóbbi pedig a lakosság szülőhely szerinti földrajzi regisztrálása, ami az országon belüli migrációt nehezíti meg. Hongkongban ráadásul nem fogadták szívesen a szárazföldről érkező kínaiakat, akik a jobb ellátás és a gyermekük hongkongi állampolgárságának megszerzése reményében mentek át a szigetekre. Az így született gyermekek ugyan hivatalosan megkapják a hongkongi állampolgárságot, ám gyakran stigmatizálva vannak.

A tanulmány elmélet része a családfogalom és a családpolitika definíciójának homályosságából indul ki. Végül arra jut a szerző, miszerint a családpolitikán olyan kormányzati törvényeket és rendeleteket érthetünk, amelyek célja a családok támogatása, a családtagok jólétének javítása és a családi kapcsolatok erősítése, függetlenül attól, hogy a politikák közvetlenül a családokat célozzák-e meg. Azért is lehet ez így, mert számos más szakpolitikával fonódik egybe a családpolitika (oktatás, egészségügy, lakhatás, munkaerőpiac témakörökben például). Kínában a szerző szerint kicsit más a helyzet, s a korábban felvázolt speciális problémakör megértéséhez a szerző Foucault biopolitika-elméletéből indul ki.

A tanulmányban szereplő adatok egy 2012 és 2018 között végzett etnográfiai kutatásból származnak, amiben **45 olyan kínai anya vett részt, akik ideiglenes vízummal tartózkodtak Hongkongban, hogy az ott született, és ott iskolába járó gyermekeikről gondoskodjanak.** A kutatási módszerek közé tartozik a **résztevő megfigyelés, a csoportos megbeszélések (fókuszcsoporthoz), egyéni interjúk és otthoni látogatások.**

Az interjúk elemzésének egyik szempontja az volt, hogy **az egygyermekes politika hogyan hagyta figyelmen kívül a fiú iránti kulturális preferenciát,** s ez milyen társadalmi problémákhoz vezetett. Az interjúalanyok nagy része vidéki fölművelő települések iskolázatlan társadalmából érkezett, s néhányan beszámoltak a család és a szomszédság részéről durva negatív megnyilvánulásokról, ha lányuk született. (Hagyományosan az idős szülőkről a fiúk gondoskodnak és a család nevének is ők a továbbvivői.) Másik kiemelt problémakör az, hogy **az ideálisnak tartott intakt (kétszülős) családforma hogyan sérül a migrációs politika miatt:** jellemzően az apa Kínában marad, míg a gyerek(ek) és az anya Hongkongban. A hokou-rendszer miatt a szülők nem tudnak Hongkongban munkát, egészségügyi ellátást igénybe venni, s nem jogosultak hongkongi állampolgárságot igényelni, de a gyerekek meg csak Hongkongban tudnak tanulni és másféle jóléti szolgáltatásokat igénybe venni. **Ez a családok szétszakadásával jár együtt,** az apák Kínában dolgoznak, az anyák munka és ellátás nélkül ideiglenes vízummal nevelik a gyermeke(ke)t Hongkongban. Ráadásul a „szárazföldi anyákkal” szembeni ellenséges társadalmi hozzáállás közepette 2008-ban megszigorították az átfogó szociális biztonsági támogatás (CSSA) néven ismert hongkongi szociális ellátási rendszert, így a 18 év alatti, nem állandó hongkongi lakosoktól született gyermekek már nem nyújthattak be önálló kérelmet. A gyerekek akkor kaphattak ellátást, ha egy hongkongi állampolgárságú ún. pártfogó (guardian) járt közbe, ez lényegében azt jelentette, hogy papíron le kellett mondani a vér szerinti szülőnek a gyermekről, s örökbe kellett adni a pártfogónak. Ha nem voltak olyan szerencsések, hogy találjanak pártfogót, a hongkongi kormányhoz került a gyermek felügyeleti joga. **A jóléti politikák a szerző elemzése szerint akarva vagy akaratlanul felelőtlen szülőknek bélyegzik ezeket a kínai anyákat.**

A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy **Kínában és Hongkongban az állampolgárság nemcsak jogi kategorizálást jelent, hanem társadalmi és kulturális határokat is.** Bár a kínai kultúrában a családot hagyományosan a gyermekvállalás és a gondozás elsődleges egységének tekintik, mégis, **a gyermekvállalási politika, a migrációs szabályok és a jóléti ellátások veszélyeztetik a hagyományos családi struktúrákat és kötelezettségeket.** A szerző fő megállapítása szerint az állampolgárság lehetőségeket, de korlátokat is teremt, amelyek strukturálják a szülőség gyakorlatát. A családpolitikák pedig elmosódnak, amikor az egyének kirekesztetté válnak jogi, társadalmi és kulturális értelemben.